

I skuggan av klimatavtalet: Oljeindustri och stigande havsytta

Rikard Rehnbergh är socialantropolog och aktiv inom klimatföreningarna Klimax och Klimataktion. Han är engagerad i klimatförändringarnas effekter och vad som kan och bör göras för att hindra den globala uppvärmningen. I den här artikeln beskriver han klimatrelaterade konsekvenser och aktioner som påverkar olika marginaliserade grupper i världen.

Dagens industri måste ställa om och istället lägga all energi – i dubbel bemärkelse – på att utveckla klimatsmarta lösningar och utvinna förnyelsebara energikällor. Så som de europeiska och nordamerikanska industrierna ställde om hela sin produktion för att enbart, nära nog, tillverka vapen under de båda världskrigen måste desamma industrier i dag upphöra med att konstruera och producera fler och fler konsumtionsvaror.

Maldiverna under vattenytan

Alliance Of Small Island States (AOSIS) kräver en ökning av ambitionerna vad gäller temperaturmålet, till max 1,5 graders värmning. Vid en tvågradig ökning, som ju är det rådande klimatmålet, skulle flera ö-nationer hamna under vattenytan. Maldiverna, denna lilla ögrupp i Indiska oceanen, kommer att vara långt ifrån det enda Atlantis.

Maldivernas tillika AOSIS president har visat sig vara en idé- och uppslagsrikman – i likhet med Greenpeace och Climate Justice, Jordens vänner och Klimax – i sitt sätt att nå ut till gemene man i allmänhet och Nords politiker i synnerhet. Nyligen stod han värd för ett möte under vatten. Iförda dykutrustning höll de mötet under havsytan där också Maldiverna inom en mycket snar framtid kommer att stå om inte något radikalt inträffar. Efter flera förberedelser, inklusive en generalrepetition, höll Maldivernas regering på lördagen ett möte under havsytan. Avsikten var att sända ett klimat- SOS om vad som händer om vattennivåerna tillåts stiga ytterligare. I det halvtimmeslånga regeringsammansammanträdet deltog förutom presidenten elva ministrar, en vicepresident och en sekreterare. TV-kameror visade hur mötesdeltagarna, med dykutrustning och klädda i svarta våtdräkter, dök 3, 8 meter under havsytan för att där samlas runt uppställda bord i det turkosblå vattnet. Väl där öppnade presidenten sammanträdet, samtidigt som en svartvit trerandig frökenfisk simmade runt bland deltagarna.

– Vi måste nå en bättre överenskommelse. Vi borde komma fram till ett gemensamt åtagande så att alla överlever. Om Maldiverna inte kan räddas i dag, är det knappast någon större chans för resten av världen heller, sade presidenten med adress till FN:s klimatomöte i Köpenhamn senare i år där förhoppningen är att få till stånd en överenskommelse som kan ersätta Kyotoavtalet från 1997. (Reuter om mötet lördagen den 17 oktober.) Samtidigt får man inte glömma bort att Maldivernas hela ekonomiska existens är beroende av lyx- och massturism med alla koldioxidutsläpp det för med sig: flyg, buss, taxi och båt, för att inte tala om hotellens energiförsörjning och -förbrukning. Därför vill man nu införa en avgift från varje besökare till landet som skall placeras i en fond så att man kan börja anskaffa mark i ett annat land om nu Nord misslyckas med att hejda stigningen av vattennivån.

Bristande intresse

Och när vi ändå är inne på ämnet ekonomi: Den katastrof som lurar runt hörnet om Köpenhamn är, i sanningens namn, intimt sammanbunden med den finansiella instabilitet som rått, och i viss mån råder, världen över. Värdet på miljöfrågan har sjunkit snabbare än den mest ihåliga aktien på finansmarknaden. De flesta regeringar är ytterst ovilliga att spendera och investera i vad de ser som ”osäkra” och alltför fjärran mål när

de har andra, ”viktigare” frågor – som inflation, arbetslöshet, lån och så vidare – att ta ställning till. Fast då ser de med det kortsiktiga perspektivet igen. Det har visat sig att ekologiska investeringar är både långsiktiga och lönsamma. Att investera i, bygga upp, underhålla och driva klimatsmarta och hållbara energilösningar såsom solpaneler och parker, vind-, vatten- och vågkraftverk ger inte bara många arbetstillfällen och en självförsörjande ekostruktur i Syd utan även ett stort plus hos Nord, som ju då lovat öppna plånboken. Men eko står, för de flesta, framför allt politiker, fortfarande och dessvärre för ekonomi och inte ekologi, och har ännu inte fattat det enkla men geniala i att de går hand i hand.

Storsatsning på olja i Brasilien

Dessvärre har det nyligen framkommit att flera starkt växande utvecklingsländer satsar på olja i stället för sol. 30 till 60 mil utanför det rika Brasiliens kust – från Curitiba i södern upp till Vitória och däremellan São Paulo och Rio de Janeiro – vilar 50-100 miljarder fat olja under cirka två kilometer hav, tvåkilometer berg och slutligen under ett två kilometer tjockt saltlager. Brasiliens president Lula da Silva har också döpt projektet till ”Pré-sal” som han menar kan lyfta Brasilien ur fattigdomen och hans stabschef Dilma Rousseff, som Lula gärna ser som sin efterträdare och därmed Brasiliens första kvinnliga president, säger att det här är Brasiliens chans att sluta vara världens mest ojämlika land. Man tänker sig bilda avkastningsfonder efter norsk modell som ska vara de fattiga till gagn. Detta låter nog så beundransvärt, men det har inte talats nämnvärt om vilken effekt det djupa oljeborrandet kommer att ha på miljön. Det är inte troligt att detta kommer att gagna urfolken. Om vi tar ett jättekliv över kontinenten och hamnar på den västra kusten vid Stilla havet och tar Peru och olja som exempel, ser vi att det på intet sätt hjälpt urfolken – tvärtom! De flesta har väl stridigheterna i Bagúa i färskt minne (se föregående artikel).

Oljeindustrins konsekvenser i Nigerdeltat

Medan Brasilien drar på sig stövlarna är i stort sett hela Nigerdeltat torrlagt, dränerat, utsuget. De största likafullt värsta oljebolagen är de stora bovarna härvidlag, varav brittisk-nederländska Shell är störst tillika värst. Den fordom så fiskerika floden består nu bara av enstaka, sjuka fiskar. Enligt en rapport från Amnesty (Petroleum, pollution and poverty in the Niger delta, Amnesty International 2008) lever en stor del av befolkningen i Nigerdeltat i Nigeria på fiske och jordbruk. Kvaliteten på vattnet och marken är avgörande för deras möjligheter till försörjning liksom för deras tillgång till mat och dricksvatten. Trots detta tillåter regeringen att oljeindustrins verksamhet i deltat leder till storskalig miljöförorening och miljöförstöring. I snart 50 år har den nigerianska staten och multinationella oljebolag utvunnit olja i Nigerdeltat i Nigeria. Resultatet är att människor som bor i de oljeproducerande områdena måste dricka, laga mat och tvätta sig i förorenat vatten. De äter fisk som förorenats av olja och andra gifter – om de har tur nog att alls få tag på fisk eftersom oljeföroreningar påverkat fiskebeståndet – och marken som de använder för jordbruk har förstörts. Den av oljeutvinningen orsakade miljöförstörelsen har alltså en enbart negativ inverkan på människors rätt till vatten, mat, en hälsosam miljö samt möjligheter till försörjning. Invånarna i detta naturresursrika område har paradoxalt nog tvingats in i djupare fattigdom på grund av oljetillgångarna i regionen. 1995 mördades författaren och MR-aktivisten Ken Saro-Wiwa, tillsammans med åtta andra medlemmar av ogonifolket, av den nigerianska staten efter en fars till rättegång. Avrättningarna väckte inte bara vrede världen över utan även dess uppmärksamhet på den förödande verkan oljeindustrin fick på Nigerdeltats vatten och natur såväl som ogonifolkets hälsa och överlevnad. Ett år senare väckte att antal av de

avrättades släktingar åtal mot oljebolaget Shell, såsom varande ytterst ansvarig för förödelserna i delstat och brott mot mänskliga rättigheter. Det hela började med att Saro-Wiwa var med om att dra upp "1990 Ogoni Bill of Rights" (folkets författningsmässiga bestämmelser om individens rättigheter gentemot myndigheterna i delstaten) och tre år senare bildade Movement for the Survival of the Ogoni People (MOSOP) som krävde att oljebolagen och den nigerianska regeringen sanerade omgivningarna kring delstat och adekvat ersatte och kompenserade ursprungsfolken i de oljeproducerande regionerna. Som synes av Amnestyrapporten är miljöläget ännu status quo, fast Shell har åtminstone flytt fältet i Ogoniland.

Framtiden

Vad kan vi vänta oss för lösningar? Finns det då någon plan B ifall klimatavtalet fallerar och förhandlingarna havererar i Köpenhamn? Nja, Rikard Warlenius, ledamot i Klimataktionsriksstyrelse och journalist på Arbetaren säger i sin nyutkomna bok *Vägen till Köpenhamn* (Cogito 2009): "Om valet står mellan ett riktigt dåligt avtal och att förhandlingarna bryter samman utan överenskommelse, är förmodligen det sistnämnda att föredra. Ett dåligt avtal riskerar att stänga processen i åtminstone fyra år framåt, tills det är dags att börja förhandla om Kyotoavtalets tredje åtagandeperiod som enligt planen ska omfatta åren 2018-2022. Då kan det mycket väl vara för sent att bevara den planet till vilken livet här på jorden är anpassat. Ett avtalslöst tillstånd efter Köpenhamn lämnar åtminstone dörren öppen för att nå ett bra avtal i några år till." David Victor skriver i en nyligen publicerad artikel på tidskriften *Natures* hemsida (www.nature.com) om en plan B som skulle kunna inkludera en omedelbar överenskommelse om ett mindre antal frågor som de flesta redan är överens om och som det skulle vara ödesdigert att förbise. På samma gång skulle det lägga grunden för ett nytt tillvägagångssätt som inte skulle vara lika beroende av den spretande, tungfotade och allinkluderande FN-processen. Victor hävdar att lärdomen av ekonomisk diplomati är att små grupper av nyckelnationer når större framsteg än globala forum.

Slutsatser

Som synbart i dessa ovan exempel är det när den vite mannen/ kapitalisten/exploatören kommer in och ska börja utvinna något som det hela krackelerar. Det är ju allmänt känt att Nord förbrukar 80 procent av jordens resurser – som vatten, olja och gas; energi helt enkelt – trots att de/vi utgör en minoritet på jorden. Nigeria och Maldiverna är ju bara två av otaliga exempel som politikerna måste ta tag i inför COP15. I slutet av dokumentären *The Age of Stupid* ställs frågan tillika filmens undertitel: Varför tog vi inte chansen och räddade världen innan det var för sent? Sedan kommer den jobbiga men logiska följdfrågan: Var det för att vi inte ansåg oss värda att räddas? Och vad som framkommit så här långt, såväl i artikeln som i förhandlingarna: uppenbarligen inte!

Rikard Rhenberg